

نقش واسطه‌ای اضطراب اجتماعی در رابطه میان کارکردهای خانواده و احساس تنهایی دانش‌آموزان

◆ فاطمه سالاری^۱ ◆ دکتر لیلا حسینی طبقه‌ی^۲

چکیده:

پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش واسطه‌ای اضطراب اجتماعی در رابطه میان کارکردهای خانواده و احساس تنهایی در دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه دوم شهرستان بابلسر صورت گرفته است. پژوهش از نظر هدف کاربردی است و روش آن توصیفی-همبستگی از نوع معادلات ساختاری بود. جامعه آماری شامل همه دانش‌آموزان دختر دوره دوم متوسطه با میانگین سنی ۱۶ سال در مدارس دولتی شهرستان بابلسر در سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸ بود. از میان آنها ۲۵۲ دانش‌آموز به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای دو مرحله‌ای از طریق جدول کرجسی و مورگان انتخاب شدند و به پرسشنامه کارکرد خانواده (اپستاین و همکاران، ۱۹۸۳)، مقیاس اضطراب اجتماعی (کانز و همکاران، ۲۰۰۰) و احساس تنهایی (آشر و همکاران، ۱۹۸۴) پاسخ دادند. تحلیل داده‌های به دست آمده از ارزیابی مدل پیشنهادی به روش معادلات ساختاری با به کارگیری نرم‌افزار SPSS26 و SmartPls2 انجام شده است. یافته‌ها نشان دادند که مدل پژوهش از برازش مطلوب برخوردار است و اختلال در کارکرد خانواده، اثر مستقیم بر اضطراب اجتماعی و احساس تنهایی دارد. افزون بر این اضطراب اجتماعی اثر مستقیم بر احساس تنهایی می‌گذارد. همچنین کارکرد خانواده بر احساس تنهایی به واسطه اضطراب اجتماعی مؤثر است. بر اساس نتایج این پژوهش، اختلال در کارکرد خانواده به افزایش اضطراب اجتماعی و احساس تنهایی می‌انجامد. بنابراین توجه متخصصان به متغیرهای پیش‌بین و تأثیر آنها در روابط نهاد خانواده امری ضروری است.

کلید واژگان: کارکردهای خانواده، اضطراب اجتماعی، احساس تنهایی، دانش‌آموزان

© تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۴/۲۶

© تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۰/۲۴

۱. دانشجوی دکتری مشاوره، گروه مشاوره، واحد بجنورد، دانشگاه آزاد اسلامی، بجنورد، ایران.

۲. استادیار گروه مدیریت آموزشی، واحد رامسر، دانشگاه آزاد اسلامی، رامسر، ایران. (نویسنده مسئول)

E-mail: lhtabaghdehi@iaou.ac.ir

مقدمه

شرایط دنیای پرچالش امروز و سرعت تغییرات اجتماعی، سلامت روانی افراد جامعه را با تهدیدهای بسیار مواجه کرده است (کیلیس^۱ و همکاران، ۲۰۲۰). در این راستا، با توجه به پیشرفتهای فناوری و ماشینی‌شدن زندگی، شایع‌ترین پدیده‌ای که اکثر افراد با آن دست به‌گریبان‌اند، احساس تنهایی است (جنسن^۲، ۲۰۱۸). احساس تنهایی، از پیامدهای روابط میان-فردی ناموفق است که هر فرد ممکن است گاهی اوقات یا همیشه در هر دوره‌ای از زندگی‌اش تجربه کند و دردناک‌ترین تجربه از میان همه تجربه‌های بشری است که در صورت برآورده نشدن نیاز به نزدیکی ایجاد می‌شود (اوزون‌هیسالیلیک جولو^۳ و همکاران، ۲۰۲۰). احساس تنهایی، حالات هیجانی پیچیده‌ای است که با درک افراد از ارتباطات اجتماعی‌شان مرتبط است (نرسیان^۴ و همکاران، ۲۰۱۸). در این راستا، اگر برآورده شدن نیازهای اجتماعی چه از نظر کمیت و چه از نظر کیفیت، رضایت‌بخش نباشد (رونکا^۵ و همکاران، ۲۰۱۸) و تماس و رابطه فرد با دیگران کاذب باشد و تجربه عاطفی مشترکی برای این رابطه دوجانبه فرد با دیگران متصور نباشد و انسان در فرایند تماس با دیگران ارتباطی حقیقی و صمیمانه نداشته باشد (درتاج و همکاران، ۱۳۹۷؛ پاک‌خصال و همکاران، ۱۳۹۹)، احساس تنهایی رخ می‌دهد. نوجوانی دوره‌ای بسیار حساس است چرا که فرد در این دوران تغییرات و تحولات اساسی از قبیل گذار از دوره کودکی به بزرگسالی، تحولات هویتی، احساسات متفاوت فردی و روابط اجتماعی گوناگون و نیز احساس تنهایی را تجربه می‌کند (عائلی و تاجیک‌اسماعیلی، ۱۴۰۱). در دوره نوجوانی و جوانی، احساس تنهایی ایجاد شده به صورت پیش‌رونده با نگرانی اجتماعی، افسردگی و دیگر مسائل سلامت روانی همراه می‌شود که می‌تواند به صورت رفتارهای مخرب مانند اخراج از مدرسه، اعتیاد به مواد و الکل، پرخاشگری و بزهکاری، چاقی و حتی خودکشی، نمود پیدا کند (سلیمی‌بجستانی، ۱۳۹۴). در این راستا، خانواده به عنوان اولین کانون اجتماعی و کارکرد خانواده نقش مهمی در رشد روانی فرزندان از طریق اعمال روش تربیتی مناسب در چارچوب خانواده دارد (نظری و همکاران، ۱۳۹۴).

کارکرد خانواده از یک‌سو، در سلامت هیجانی، جسمی و اجتماعی فرزندان تأثیرگذار بوده و از سوی دیگر، نقش مهمی در شکل‌دهی شخصیت فرزندان دارد (ترابیان و همکاران، ۱۳۹۹). همچنین، کارکرد خانواده، به عنوان راهکارهایی تعریف می‌شود که اعضای خانواده برای تعامل، واکنش و رفتار

1. Keles
2. Jensen
3. Uzunhisarlikcioglu
4. Nersesian
5. Rönkä

با یکدیگر بر می‌گزینند و متغیرهایی از قبیل سبکهای ارتباطی، سنتها، نقشها، مرزها، میزان نفوذپذیری، انعطاف‌پذیری و انطباق را در برمی‌گیرد (امانی، ۱۳۹۴).

خانواده کارکردهای بسیار دارد و از این طریق شیوه رفتار فرزندان را در محیط تعیین می‌کند (راوات و گولاتی^۱، ۲۰۱۹). یکی از مدل‌های حوزه کارکرد خانواده، مدل مک‌مستر است که بر اساس رویکرد سیستم‌های خانواده طراحی شده است. در دهه ۱۹۶۰ اپستاین، بی‌شاپ و لوین این مدل را در دانشگاه مک‌مستر شکل داده‌اند. براساس این مدل، کارکرد خانواده، شش بعد اساسی دارد که شامل حل مسئله، ارتباط، نقشها، پاسخ‌دهی عاطفی، مشارکت عاطفی و کنترل رفتار است (ولدرز^۲ و همکاران، ۲۰۱۱). افزون بر آن، احساس تنهایی با اختلال‌های روانی متعددی شامل روان‌گسستگیها (بدکاک^۳ و همکاران، ۲۰۱۵)؛ اضطراب اجتماعی (لیم^۴ و همکاران، ۲۰۱۶) و اضطراب تعمیم یافته (ملترز^۵ و همکاران، ۲۰۱۳) رابطه دارد. همچنین پژوهشها، اهمیت اضطراب اجتماعی را در شروع و تداوم احساس تنهایی (اودی^۶ و همکاران، ۲۰۱۹) و ارتباط میان احساس تنهایی و اضطراب اجتماعی را حمایت کرده‌اند (فونگ^۷ و همکاران، ۲۰۱۷). اضطراب اجتماعی، نوعی اضطراب است که با ترس و اضطراب شدید در موقعیتهای اجتماعی شناخته می‌شود و حداقل بخشی از فعالیتهای روزمره شخص را مختل می‌کند (بوچر^۸ و همکاران، ۲۰۱۸). اضطراب اجتماعی، عبارت است از بروز اضطراب چشمگیر بالینی در اثر رویارویی با انواع معینی از موقعیتهای اجتماعی یا عملکردی است که اغلب به رفتار اجتنابی منجر می‌شود (پیو^۹، ۲۰۱۷). همچنین، نتایج مطالعات نشان می‌دهد که مشکلاتی گوناگون در کارکرد خانواده در ابعاد ارتباطات، حل مسئله و کارکرد نقشها (کیتنر و میلر^{۱۰}، ۱۹۹۰) و پاسخگویی عاطفی و کنترل رفتار (تمپلین و گویر^{۱۱}، ۲۰۰۱)، در بروز اختلال اضطراب اجتماعی مؤثر است (بروماریو و کرنز^{۱۲}، ۲۰۱۵). با توجه به مطالب مطرح شده، این پژوهش در صدد پاسخگویی به این سؤال است که آیا میان کارکردهای خانواده و احساس تنهایی با نقش واسطه‌ای اضطراب اجتماعی رابطه وجود دارد؟

1. Rawat & Gulati
2. Velders
3. Badcock
4. Lim
5. Meltzer
6. O'Day
7. Fung
8. Boettcher
9. Pugh
10. Keitner & Miller
11. Tamplin & Goodyear
12. Brumariu & Kerns

پیشینه پژوهشی

زارعی و فولادوند (۱۴۰۰) در پژوهشی در «رابطه بین کارکرد خانواده و اعتیاد به تلفن هوشمند در نوجوانان با نقش واسطه‌ای عزت نفس و احساس تنهایی» نشان دادند که نوجوانانی که در جو خانوادگی بهتری زندگی می‌کنند، از احساس تنهایی کمتری برخوردارند. بدری گرگری و رضاخواه مهربانی (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان «رابطه بین عملکرد خانواده و سبک دلبستگی با احساس تنهایی دانش‌آموزان دختر» نشان دادند که بین مؤلفه‌های کارکرد خانواده در ابعاد ارتباطات خانوادگی و حمایت و تشویق‌های خانوادگی و احساس تنهایی رابطه منفی معناداری وجود دارد. محمدی مصیری و مرادی (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان «بررسی کارکرد خانواده و اختلال اضطراب اجتماعی: نقش میانجی باورهای ناکارآمد و مهارت‌های اجتماعی» نشان دادند که هرچه میزان اختلال در ابعاد کارکردی خانواده بیشتر باشد، اضطراب اجتماعی افزایش می‌یابد و با کاهش ارتباطات باز و گسترده و محروم شدن از تعاملات اجتماعی منجر به احساس تنهایی می‌شود. کانی‌سانانی و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهش خود با عنوان «الگوی ارتباطی خانواده و احساس تنهایی در دختران نوجوان» نشان دادند که هر چه هم‌نوابی و گفت و شنود در بین اعضای خانواده بیشتر باشد، احساس تنهایی نوجوان کمتر است. امانی (۱۳۹۴) در پژوهش خود با عنوان «نقش کارکرد خانواده در اضطراب و افسردگی نوجوانان» نشان داد که اختلال در کارکرد خانواده موجب اضطراب می‌شود.

همچنین، سو و فیوری^۱ (۲۰۲۲)، در پژوهشی با عنوان «اضطراب دلبستگی و احساس تنهایی در سال اول دانشجویی: نقش میانجی حمایت اجتماعی، عزت نفس، ویژگی‌های شخصیتی و تفاوت‌های فردی» نشان دادند که اضطراب دلبستگی ارتباط مثبت با احساس تنهایی دارد. لیان^۲ و همکاران (۲۰۲۱)، در پژوهشی با عنوان «اعتیاد به تلفن همراه و پریشانی روانی در میان نوجوانان چینی: نقش واسطه‌ای نشخوار فکری و نقش تعدیل‌کننده ظرفیت تنهایی» نشان دادند که کارکرد ضعیف خانواده، منجر به احساس تنهایی در افراد شده است. یان^۳ و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهشی که با عنوان «کارکرد خانواده، احساس تنهایی، تنظیم هیجان و امید در دانش‌آموزان دوره متوسطه حرفه‌ای: یک مدل میانجیگری تعدیل شده» انجام داده‌اند، نتیجه گرفته‌اند که راهبرد عاطفی نقش مهمی در سلامت روان دانش‌آموزان دارد و امید زیاد موجب کاهش عملکرد خانواده و در نهایت منجر به احساس تنهایی می‌شود. ژو^۴ و همکاران (۲۰۱۸) در پژوهشی با عنوان «اثر مستقیم و غیرمستقیم کارکرد خانواده بر احساس تنهایی افراد» نتیجه گرفتند که حمایت

1. So & Fiori
2. Lian
3. Yun
4. Zhou

اجتماعی در رابطه بین کارکرد خانواده و احساس تنهایی نقش میانجی ایفا می‌کند. پس از بررسی پژوهش‌های انجام شده در داخل و خارج از کشور، مشخص شد که اکثر پژوهش‌ها به رابطه میان کارکرد خانواده با احساس تنهایی و اضطراب اجتماعی و رابطه اضطراب اجتماعی با احساس تنهایی پرداخته‌اند و جنبه نوآوری پژوهش حاضر این است که نقش میانجی اضطراب اجتماعی در رابطه کارکرد خانواده و احساس تنهایی مورد بررسی قرار گرفته است.

■ مبانی نظری

رویکردها و نظریات متعددی در زمینه احساس تنهایی مطرح شده است و هر نظریه‌پردازی از منظرهایی متفاوت به این پدیده پرداخته است. در پژوهش حاضر، رویکردهای روان‌تحلیلی، وجودگرایی، نیازهای اجتماعی، ناهماهنگی شناختی و تعامل‌گرا برای تبیین رابطه میان کارکردهای خانواده و احساس تنهایی با نقش میانجیگری اضطراب اجتماعی در نظر گرفته شده است. در رویکرد روان‌تحلیلیگری زلیبورگ^۱، احساس تنهایی، ریشه در طفولیت دارد و تجربه‌ای طاقت‌فرسا است که به تدریج در فرد نفوذ می‌کند. کودک به‌طور مثبت به دوست داشته‌شدن پاسخ می‌دهد و چنانچه این نیاز وی تأمین نشود، احساسات تأمین‌نشده به‌صورت عقده‌ای انباشته می‌شود و در نتیجه نیاز به‌دیگران به‌خصوص والدین، به احساس تنهایی منجر می‌شود. عمده عقاید این رویکرد به نظریه رشد میان-فردی سالیوان^۲ (۱۹۵۳) برمی‌گردد که احساس تنهایی را دردناک و در ازای ناکامی در به‌دست آوردن مهارت‌های اجتماعی در کودک و ایجاد احساس تنهایی در بزرگسالی اشاره دارد (بوچهولتز و کاتن^۳، ۱۹۹۹). در رویکرد وجودگرایی (اگزیستانسیالیسم)، احساس تنهایی، بیان‌کننده ماهیت فردی است که تنها به دنیا می‌آید، تنها زندگی می‌کند و تنها می‌میرد و بر این اساس استوار است که افراد چگونه، پذیرای احساس تنهایی باشند و با آن زندگی کنند. به اعتقاد موستاکس^۴ (۱۹۶۰)، احساس تنهایی بخشی گریزناپذیر از زندگی بشر است که فرد را قادر به تحمل، استقامت و افزایش خصوصیات انسانی می‌سازد (بوچهولتز و کاتن، ۱۹۹۹).

رویکرد نیازهای اجتماعی به احساس تنهایی را نظریه‌پردازان متعددی مانند سالیوان (۱۹۵۳)، فروم - رایشمن^۵ (۱۹۵۹) و وایس^۶ (۱۹۷۳) مطرح کرده‌اند. براساس این دیدگاه، احساس تنهایی در نتیجه ناکامی در یک رابطه یا مجموعه‌ای از روابط که لزوماً صمیمانه یا دمساز نیستند، اما

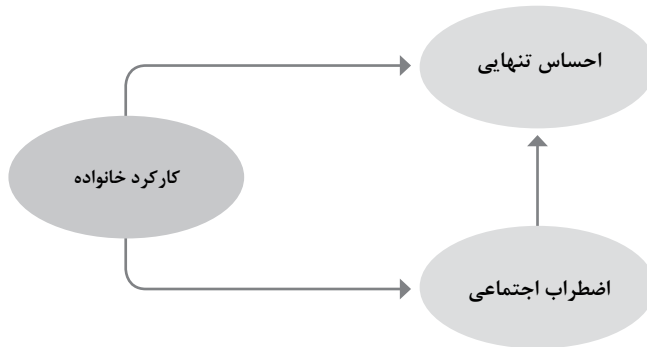
1. Zilboorg
2. Sullivan
3. Buchholz & Catton
4. Moustakas
5. Fromm-Reichmann
6. Weiss

نیازهای اجتماعی ذاتی فرد (مانند دلبستگی، یکپارچگی اجتماعی، مهرورزی، اطمینان از ارزشمندی، پیوستگی و رهنمود) را تأمین می‌کنند، به وجود می‌آید. این رویکرد با نظریه دلبستگی بالبی که معتقد است دلبستگی‌های نخستین فرد با والدین در ایجاد صمیمیت در روابط اجتماعی آتی فرد مؤثرند و عدم دلبستگی در روابط اولیه منجر به عدم توانایی فرد در تأمین نیازهای میان-فردی و در نهایت احساس تنهایی می‌شود، همسوست (هنریش و گالون^۱، ۲۰۰۶). رویکرد ناهماهنگی شناختی از دیگر رویکردهای مرتبط با احساس تنهایی است. در این رویکرد، فرایندهای ذهنی و شناختی نقطه مرکزی تنهایی‌اند که به واسطه عدم تناسب ادراک شده میان موقعیت اجتماعی ایده‌آل و موقعیت اجتماعی موجود به دلیل خطاهای شناختی حاصل می‌شوند (پپلاو و پرلمن^۲، ۱۹۸۲). همچنین در رویکرد تعامل‌گرا، احساس تنهایی از فعل و انفعالات و اثرات متقابل شخصی، فرهنگی و عوامل موقعیتی بروز می‌یابد. مطابق این دیدگاه، عوامل منش شناختی مانند اضطراب اجتماعی با فشارهای موقعیتی و فرهنگی برای ممانعت از برقراری روابط اجتماعی در تعامل‌اند (هنریش و گالون، ۲۰۰۶).

در این راستا، عوامل محیطی، روانی و اجتماعی بر احساس تنهایی افراد تأثیرگذارند (در تاج و همکاران، ۱۳۹۷). براساس دیدگاه آدلر، نظام خانواده به عنوان پایگاه اولیه شکل‌دهی نگرش، رفتار و هیجان، نقش مهمی در رفتار فرزندان دارد. در نوجوانان و جوانانی که توانایی بازسازی و توانمندی در حل مشکل را ندارند، برگشت به وضعیت مطلوب برایشان همواره بحران جدی شده و ارزیابی نامطلوبی از طرف همسالان به وجود می‌آورد که در تداوم آن، اجتناب از فعالیتها و ارتباطات مثبت و لذت‌بخش و در نهایت احساس تنهایی را سبب خواهد شد (سقری و همکاران، ۱۴۰۰). بنابراین، آنچه در درون خانواده اتفاق می‌افتد و چگونگی کارکرد آن می‌تواند در ایجاد انعطاف‌پذیری، کاهش خطرات فعلی و آینده مرتبط با رویدادهای ناگوار و شرایط نامناسب، یک عامل کلیدی محسوب شود (کهرزائی، ۱۳۹۶). همچنین، اضطراب اجتماعی از شایع‌ترین اختلالات طبقه اختلالاتی اضطرابی (مارتینز^۳ و همکاران، ۲۰۱۶)، نشانه‌های پیچیده و متفاوتی از تغییرات جسمانی و روان‌شناختی دارند که با نشانه‌هایی مانند کمرویی افراطی، کناره‌گیری از تماس با دیگران و عدم تمایل به بازی گروهی و به طور کلی با احساس تنهایی ظاهر می‌شود (کشاورز افشار و همکاران، ۱۴۰۱). بررسیها نشان می‌دهند که بیشتر مطالعات در مورد پیشایندهای مؤثر بر احساس تنهایی، به بررسی ارتباط ساده دو یا چند متغیر پرداخته‌اند و در مجموع، مطالعات اندکی به بررسی نقش متغیرهای واسطه‌ای در این رابطه توجه کرده‌اند. با توجه به چنین خلأ پژوهشی و نیز با عنایت به نقش مهم خانواده در حفظ سلامت روانی افراد، پژوهش حاضر به بررسی نقش واسطه‌ای اضطراب

1. Henrich & Gullone
2. Peplau & Perlman
3. Martínez

اجتماعی در رابطه میان کارکردهای خانواده و احساس تنهایی پرداخته است و در پی پاسخ به این سوال است که آیا میان اختلال در کارکرد خانواده و احساس تنهایی دانش‌آموزان با نقش واسطه‌ای اضطراب اجتماعی رابطه وجود دارد؟
مدل مفهومی پژوهش در شکل شماره ۱ ارائه شده است.

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

فرضیه اصلی پژوهش: اضطراب اجتماعی در رابطه میان کارکرد ضعیف خانواده و احساس تنهایی دانش‌آموزان نقش واسطه‌ای ایفاء می‌کند.

فرضیه‌های فرعی

- میان کارکرد ضعیف خانواده و احساس تنهایی دانش‌آموزان رابطه وجود دارد.
- میان کارکرد ضعیف خانواده و اضطراب اجتماعی دانش‌آموزان رابطه وجود دارد.
- میان اضطراب اجتماعی و احساس تنهایی دانش‌آموزان رابطه وجود دارد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر گردآوری داده‌ها، توصیفی از نوع همبستگی مبتنی بر مدل معادلات ساختاری بود. جامعه آماری پژوهش حاضر، همه دانش‌آموزان دختر دوره دوم متوسطه با میانگین سنی ۱۶ سال در مدارس دولتی در شهرستان بابلسر در سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸ بود که از میان آنها ۲۵۲ دانش‌آموز بر اساس جدول کرجسی و مورگان با روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای دومرحله‌ای انتخاب شده‌اند. به این صورت که در مرحله اول از میان مدارس دوره دوم متوسطه دخترانه، چهار دبیرستان دخترانه (صفیه، امانت، نفیسه و دوازه بهمن) و در مرحله دوم از دبیرستان صفیه از پایه تحصیلی دهم (۳۴ نفر) و از پایه تحصیلی یازدهم (۳۰ نفر)، از دبیرستان امانت از پایه تحصیلی دهم (۳۳ نفر)

و از پایه تحصیلی دوازدهم (۳۰ نفر)، از دبیرستان نفیسه از پایه تحصیلی یازدهم (۳۲ نفر) و از پایه تحصیلی دوازدهم (۳۱ نفر) و از دبیرستان دوازده بهمن از پایه تحصیلی دهم (۳۳ نفر) و از پایه تحصیلی یازدهم (۳۰ نفر) به روش تصادفی انتخاب شدند و به پرسشنامه‌های استاندارد کارکرد خانواده اپستاین^۱ و همکاران (۱۹۸۳)، اضطراب اجتماعی کانر^۲ و همکاران (۲۰۰۰) و احساس تنهایی آشر^۳ و همکاران (۱۹۸۴) پاسخ دادند. برای تحلیل داده‌ها از ضریب همبستگی پیرسون و مدل معادلات ساختاری با نرم‌افزارهای SPSS و PLS استفاده شده است.

● ابزارهای پژوهش

۱. پرسشنامه کارکردهای خانواده^۴: نسخه اولیه ابزار اندازه‌گیری کارکرد خانواده بر اساس الگوی مک‌مستر را اپستاین و همکاران (۱۹۸۳) با هدف توصیف ویژگی‌های سازمانی و ساختاری خانواده تهیه کرده‌اند. اپستاین و همکاران (۱۹۸۳)، ضریب آلفای کرونباخ مربوط به پرسشنامه را بین ۰/۷۲ و ۰/۹۲ گزارش کرده‌اند. در ایران نجاریان (۱۳۷۴)، اولین بار این ابزار را ترجمه، هنجاریابی و میزان‌سازی کرده است و با بررسی روی ۵۰۱ دانشجو، روایی کل را ۰/۹۳ گزارش کرده است. در این پژوهش ضریب آلفای کرونباخ کل پرسشنامه ۰/۸۹ به دست آمده است.

۲. پرسشنامه احساس تنهایی^۵: مقیاس احساس تنهایی نوجوانان را آشر و همکاران (۱۹۸۴)، ساخته‌اند. داورپناه (۱۳۷۲) در پژوهش خود ضریب آلفای ۰/۸۵ را به دست آورده است. معدنی‌پور و همکاران (۱۳۹۰) نیز ضریب پایایی به دست آمده داورپناه را با روش بازآزمایی با فاصله زمانی ۲۵ روز، روی ۴۱ دانش آموز دختر دبیرستانی ۰/۹۴ گزارش کرده‌اند. در این پژوهش نیز ضریب آلفای کرونباخ پرسشنامه ۰/۸۷ به دست آمده است. برای بررسی قابلیت اعتماد و اعتبار ابزارهای اندازه‌گیری از ضریب آلفای کرونباخ، پایایی ترکیبی و روایی همگرا و واگر استفاده شده است.

۳. پرسشنامه اضطراب اجتماعی^۶: پرسشنامه کانر و همکاران (۲۰۰۰)، با ۱۷ سؤال، سه عامل ترس، اجتناب و نشانه‌های فیزیولوژیک اضطراب را می‌سنجد. در پژوهش صفاری‌نیا و شاهنده (۱۳۹۳)، روایی پرسشنامه از طریق همبستگی میان نمره‌های کل با عاملهای ترس، اجتناب و نشانه‌های فیزیولوژیک به ترتیب ۰/۹، ۰/۸۹ و ۰/۸ گزارش شده است. در این پژوهش ضریب آلفای کرونباخ پرسشنامه ۰/۹۰ به دست آمده است.

1. Epstein
2. Connor
3. Asher
4. Family Assessment Device Questionnaire
5. Loneliness Questionnaire
6. Social Phobia Inventory

جدول ۱. روایی همگرا و پایایی هر یک از متغیرهای پژوهش

متغیر	آلفای کرونباخ	پایایی ترکیبی	(روایی همگرا) AVE
کارکرد خانواده	۰/۸۹۱	۰/۹۱۵	۰/۴۳۲
اضطراب اجتماعی	۰/۹۰	۰/۹۵۶	۰/۴۱۳
احساس تنهایی	۰/۸۷	۰/۹۰۵	۰/۴۱۰

بر اساس نتایج جدول شماره ۱، مقادیر ضریب آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی بالای ۰/۷ برای همه متغیرها و مقادیر بالای ۰/۴ برای AVE متغیرها، نشان‌دهنده قابلیت اعتماد کافی و مناسب سازه‌هاست. در ادامه برای بررسی روایی واگرا از ماتریس همبستگی و جذر میانگین واریانس استخراج شده، استفاده شده است (جدول شماره ۲).

جدول ۲. ماتریس همبستگی و جذر میانگین واریانس استخراج شده متغیرهای پژوهش (روایی واگرا)

متغیر	کارکرد خانواده	اضطراب اجتماعی	احساس تنهایی
کارکرد خانواده	۰/۶۵۷		
اضطراب اجتماعی	۰/۵۸**	۰/۶۴۲	
احساس تنهایی	۰/۵۳**	۰/۶۱**	۰/۶۴۰

با توجه به نتایج جدول شماره ۲، جذر میانگین واریانس استخراج شده همه متغیرهای پژوهش بیشتر از همبستگی آنها با متغیرهای دیگر است، بنابراین روایی واگرای متغیرهای پژوهش نیز برقرار می‌باشد.

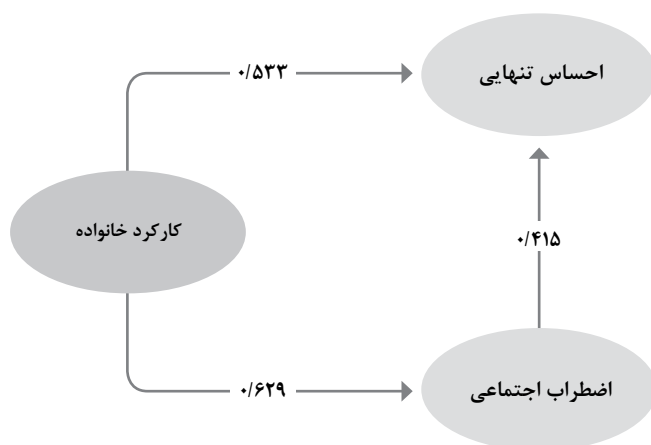
یافته‌های پژوهش

یافته‌های توصیفی مربوط به متغیرهای پژوهش در جدول شماره ۳ گزارش شده است.

جدول ۳. میانگین و انحراف استاندارد و نرمالیت و ضریب همبستگی متغیرهای پژوهش

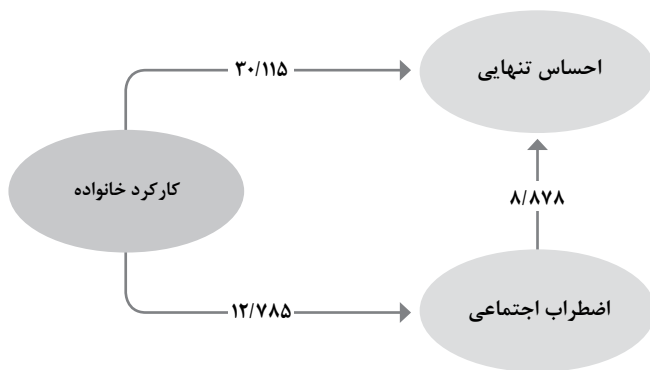
متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	کولموگروف-اسمیرنف	چولگی	کشیدگی	کارکرد خانواده	اضطراب اجتماعی	احساس تنهایی
کارکرد خانواده	۲/۹۵	۵/۶۷	۰/۰۱۱	-۱/۷۲	۲/۵۴	-		
اضطراب اجتماعی	۲/۵۲	۶/۱۲	۰/۰۰۷	۳/۷۸	۲/۶۵	۰/۵۸**	-	
احساس تنهایی	۱/۹۰	۳/۸۶	۰/۰۳۴	۱/۸۷	۲/۸۸	۰/۵۳**	۰/۶۱**	-

بر اساس نتایج جدول شماره ۳، میانگین متغیرهای پژوهش نشان می‌دهد که متغیر کارکرد خانواده با میانگین، ۲/۹۵ و انحراف استاندارد ۵/۶۷ است. به عبارت دیگر میانگین نشان دهنده نمره بالا و عملکرد ضعیف خانواده (اختلال در کارکرد خانواده) است، متغیر اضطراب اجتماعی دانش‌آموزان با میانگین، ۲/۵۲ و انحراف استاندارد ۶/۱۲ است و متغیر احساس تنهایی دانش‌آموزان با میانگین ۱/۹۰ و انحراف استاندارد ۳/۸۶ است. همچنین، سطح معناداری آزمون کولموگروف اسمیرنوف نشان می‌دهد که هر سه متغیر توزیع غیرنرمال دارند چون سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ است ($p < 0/05$). مقادیر کجی و کشیدگی نیز انحراف از نرمال بودن را با توجه به مقادیر خارج از محدوده +۱ تا -۱ نشان می‌دهد. بر این اساس داده‌ها از توزیع نرمال برخوردار نیستند. به دلیل غیر نرمال بودن متغیرها، ضریب همبستگی اسپیرمن میان متغیرها نیز نشان داد که بین متغیرهای کارکرد خانواده، اضطراب اجتماعی و احساس تنهایی در دانش‌آموزان رابطه معناداری وجود دارد ($p < 0/01$). در ادامه، برای بررسی فرضیه پژوهش، به دلیل غیرنرمال بودن متغیرها از طریق نرم‌افزار PLS و با معادلات ساختاری به بررسی اثرات مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای پژوهش پرداخته شده است (شکل ۲ و ۳).

شکل ۲. آزمون مدل پژوهش (در حالت استاندارد)

در شکل شماره ۲ ضرایب مسیر که بیانگر میزان اثر است، مشاهده می‌شود. مقدار ضریب تأثیر میان دو متغیر کارکرد خانواده و احساس تنهایی ۰/۵۵۳، مقدار ضریب تأثیر دو متغیر کارکرد خانواده و اضطراب اجتماعی ۰/۶۲۹ و مقدار ضریب تأثیر متغیر اضطراب اجتماعی بر احساس تنهایی ۰/۴۱۵ است. بنابراین نتایج پژوهش نشانگر آن است که کارکرد خانواده بر اضطراب اجتماعی و احساس تنهایی مؤثر است.

شکل ۳. آزمون مدل پژوهش (در حالت t-value)

همانطور که در شکل ۳ نشان داده شده است، مقدار T-value محاسبه شده میان دو متغیر کارکرد خانواده و احساس تنهایی ۳۰/۱۱۵، میان دو متغیر کارکرد خانواده و اضطراب اجتماعی ۱۲/۷۸۵ و میان دو متغیر اضطراب اجتماعی و احساس تنهایی ۸/۸۷۸ است که بیانگر وجود رابطه معنادار میان متغیرهای مدل است.

جدول ۴. شاخصهای برازش مدل

متغیرها	شاخص ضریب تعیین R ²	شاخص اعتبار افزونگی Q ²	شاخص کلی برازش GOF
اضطراب اجتماعی	۰/۵۳	۰/۳۵	۰/۵۴
احساس تنهایی	۰/۷۱	۰/۴۳	

با توجه به نتایج جدول شماره ۴، می‌توان گفت که مدل پژوهش از لحاظ شاخصهای آماری معنادار و برازش مدل مورد تأیید است و همچنین متغیر کارکرد خانواده ۵۳ درصد اضطراب اجتماعی و ۷۱ درصد احساس تنهایی را تبیین می‌کند.

جدول ۵. معادله‌های ساختاری مدل پژوهش

متغیرها	ضرایب مسیر	t	خطای استاندارد	سطح معناداری
کارکرد خانواده ← اضطراب اجتماعی	۰/۶۲۹	۱۲/۷۸۵	۰/۰۸۹	۰/۰۰۱
کارکرد خانواده ← احساس تنهایی	۰/۵۵۳	۳۰/۱۱۵	۰/۰۸۱	۰/۰۰۹
اضطراب اجتماعی ← احساس تنهایی	۰/۴۱۵	۸/۸۷۸	۰/۰۱۹	۰/۰۰۰

با توجه به نتایج جدول شماره ۵، می‌توان گفت که اختلال در کارکرد خانواده اثری معنادار بر اضطراب اجتماعی و احساس تنهایی دارد ($P < 0/01$). اضطراب اجتماعی نیز اثر مستقیم بر احساس تنهایی دارد ($P < 0/01$). برای بررسی اثر غیرمستقیم متغیر کارکرد خانواده بر احساس تنهایی با میانجیگری اضطراب اجتماعی از آزمون تست سوبل استفاده شده و برای تعیین شدت اثر غیرمستقیم متغیرها از راه میانجی از آماره VAF^۱ استفاده شد که مقدار آن بین صفر و ۱ است و هرچه این مقدار به ۱ نزدیک‌تر باشد، نشان‌دهنده قوی‌تر بودن نقش میانجی است.

جدول ۶. نتایج تحلیل اثر غیرمستقیم کارکرد خانواده بر احساس تنهایی با نقش واسطه‌ای اضطراب اجتماعی

مسیر	آماره Z	سطح معناداری	ضریب مسیر	نتیجه
کارکرد خانواده ← اضطراب اجتماعی ← احساس تنهایی	۷/۱۷۸	۰/۰۰۲	۰/۲۶۱	تأیید میانجی

با توجه به نتایج جدول شماره ۶، می‌توان گفت، آماره آزمون سوبل در خارج از بازه $+1/96$ و $-1/96$ قرار دارد لذا فرض اثر غیرمستقیم متغیر کارکرد خانواده بر احساس تنهایی پذیرفته می‌شود و می‌توان گفت که متغیر کارکرد خانواده علاوه بر اثر مستقیم، به طور غیرمستقیم هم بر احساس تنهایی از طریق اضطراب اجتماعی دانش‌آموزان اثر می‌گذارد.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف اصلی این پژوهش، تعیین نقش واسطه‌ای اضطراب اجتماعی در رابطه میان کارکردهای خانواده و احساس تنهایی دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم شهرستان بابلسر بود. به‌طور کلی نتایج نشان داد که مدل پژوهش از برازش مطلوب برخوردار است و اختلال در کارکرد خانواده، اثر مستقیم بر اضطراب اجتماعی و احساس تنهایی دارد. اضطراب اجتماعی اثر مستقیم بر احساس تنهایی دارد و همچنین کارکرد خانواده بر احساس تنهایی به واسطه اضطراب اجتماعی مؤثر است. با توجه به فرضیه‌های پژوهش، نتایج پژوهش نشان داد که رابطه‌ای معنادار میان کارکرد خانواده با احساس تنهایی دانش‌آموزان وجود داشته است. به عبارت دیگر می‌توان گفت، هر اندازه کارکرد خانواده ضعیف باشد، میزان احساس تنهایی دانش‌آموزان افزایش می‌یابد. این نتایج با یافته مطالعات بدری‌گرگری و رضاخواه مهربانی (۱۳۹۸) مبنی بر رابطه میان کارکرد خانواده و سبک دلبستگی با احساس تنهایی دانش‌آموزان همسوست.

1. Variance accounted for

یافته دیگر این پژوهش، دال بر رابطه کارکرد خانواده با اضطراب اجتماعی دانش‌آموزان بود که این یافته با یافته‌های هایسر^۱ و همکاران (۲۰۰۳)، بروماریو و کرنز (۲۰۰۸) و کانر و همکاران (۲۰۰۰) همسوست. همچنین، نتایج این پژوهش نشان داد که میان کارکرد خانواده با احساس تنهایی با نقش واسطه‌ای اضطراب اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد که این نتایج با یافته‌های جانسون^۲ و همکاران (۲۰۰۱) و محمدی مصیری و مرادی (۱۳۹۷) همسوست. در این راستا، افرادی که در ایجاد روابط عاطفی با اطرافیان به‌ویژه والدین مسئله و چالش داشته باشند، نوعی احساس کمبود را در ناهنجاریهایی مانند احساس تنهایی تجربه می‌کنند. احساس تنهایی، پیامدهای مضر در طول زندگی افراد دارد (کوالتر^۳ و همکاران، ۲۰۱۵) و حالت عاطفی ذهنی از انزوای اجتماعی است و از قطع ارتباط و روابط اجتماعی ناکافی فرد ناشی می‌شود (هولت - لانستد^۴ و همکاران، ۲۰۱۵). کارکرد خانواده جنبه مهم محیط خانوادگی است که سلامت جسمانی، اجتماعی و هیجانی کودکان را تحت تأثیر قرار می‌دهد. آنچه در خانواده اتفاق می‌افتد و همچنین، چگونگی عملکرد آن، می‌تواند عامل کلیدی در ایجاد انعطاف‌پذیری و کاهش خطرات فعلی و آینده مرتبط با رویدادهای ناگوار و شرایط نامناسب باشد (هاسپر^۵، ۲۰۱۳). در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت، در دوره‌ای که نوجوانان در حال گذر از مرحله کودکی به دوران بزرگسالی‌اند، نقش والدین در حکم همراهان همیشگی آنها از دوره کودکی تاکنون، اهمیت بسیار می‌یابند. در این دوران هر فرد به یاری والدین خود به‌سوی الگویابی هویت می‌رود و در صورت داشتن ارتباطات مطلوب و مناسب با اطرافیان، به‌ویژه والدین در جهت سلامت روانی گام بر می‌دارد. با توجه به اینکه، نوجوانان به‌ویژه نوجوانان دختر، در این دوران با تغییراتی مهم روبه‌رو می‌شوند که مسلماً سپری کردن این دوران و داشتن والدینی که آنها را در این مسیر همراهی می‌کنند و به‌سوی سلامت سوق می‌دهند، از اهمیتی بسزا برخوردار است. زمانی که زیرمجموعه والدینی در خانواده در ایفای نقش و مسئولیتهای خود عمل نکنند و در حل مشکلات فرزندان مشارکت کافی نداشته باشند، انزوای اجتماعی و احساس تنهایی افزایش می‌یابد. به عبارت دیگر زمانی که خانواده در حل مشکلات توانمند نباشد، تعاملات صریح، آشکار و روشن بین اعضای خانواده نباشد، به‌طوری‌که اعضای خانواده در ارتباط با مسائل مهم نتوانند با یکدیگر به گفتگو بپردازند و نگرانیها و علائق خود را مطرح کنند، احساس تنهایی افزایش می‌یابد.

1. Heiser
2. Johnson
3. Qualter
4. Holt-Lunstad
5. Hasper

در تبیین یافته‌های دیگر مبنی بر رابطه میان اختلال در کارکرد خانواده و افزایش اضطراب اجتماعی، می‌توان گفت خانواده مهم‌ترین نظامی است که در راستای تفسیر تفاوت‌های رفتاری مورد بررسی قرار می‌گیرد و چگونگی تعاملات اعضای خانواده می‌تواند تعیین‌کننده نگرش و سبک رفتاری اعضای آن باشد. خانواده علاوه بر این که محل حفظ و رشد افراد است، منبعی برای تنش و اختلال نیز هست. ناآگاهی والدین و ارتباط ضعیف والدین و فرزندان و اختلال در ابعاد کارکردی خانواده مانند حل مسئله، برقراری روابط، نقشها و کنترل رفتار، از یک سو، موجب اضطراب اجتماعی در فرزندان می‌شوند و از سوی دیگر، سبب می‌شوند که والدین، از تعاملات اجتماعی اجتناب کنند و به پیشنهادها و فرزندانشان به سبک اجتنابی پاسخ دهند و همین عامل، موجب افزایش تمایلات اجتنابی در فرزندان می‌شود. همچنین، زمانی که والدین به خواسته‌های فرزندان اهمیتی ندهند و نظرات خود را بر آنها تحمیل کنند و فرصت انتخاب را از آنها بگیرند، وابستگی میان فرزندان با والدین افزایش می‌یابد و کارآمدی و مهارت لازم در برخورد با موقعیتهای جدید کاهش و سبب اضطراب در آنها می‌شود.

در زمینه نقش واسطه‌ای اضطراب اجتماعی در رابطه میان کارکرد خانواده و احساس تنهایی می‌توان گفت، کارکرد خانواده به چگونگی روابط اعضای خانواده، تعامل و حفظ روابط، چگونگی تصمیم‌گیریها و حل مشکلات اعضای خانواده مرتبط است. در این راستا، می‌توان گفت، افرادی که والدین در دوران کودکی بیش از حد از آنها محافظت می‌کنند، از تعاملات اجتماعی اجتناب و تمایل به کناره‌گیری از اجتماع و در نتیجه اضطراب اجتماعی را تجربه می‌کنند. چنین افرادی در موقعیتهای اجتماعی، افکار منفی در مورد خود دارند و دچار اضطراب می‌شوند و در پی برآورده نشدن انتظار شناختی خود از تحقق روابط خود با دیگران، احساس تنهایی را تجربه می‌کنند (ملترز و همکاران، ۲۰۱۳).

پژوهش حاضر با محدودیتهایی نیز مواجه بود که شناسایی آن به پژوهشگران در اجرای پژوهشهایی از این دست کمک می‌کند. محدود بودن نمونه به دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم و استفاده از پرسشنامه‌های خود گزارش‌دهی از محدودیتهای این پژوهش بود که با توجه به این موارد در تعمیم نتایج به گروههای دیگر باید جانب احتیاط رعایت شود. از این رو انجام دادن پژوهشهایی مشابه در جامعه آماری پسران و مدارس دیگر و با ابزارهای مختلفی چون مصاحبه و مشاهده ضرورت می‌یابد. با توجه به یافته‌های پژوهش، مبنی بر اینکه میان کارکرد ضعیف خانواده با احساس تنهایی و اضطراب اجتماعی دانش‌آموزان رابطه وجود دارد، پیشنهاد می‌شود که مشاوران مدارس، جلسات مشاوره‌ای گروهی و فردی و کارگاههای آموزشی با محوریت روشهای کاهش اضطراب اجتماعی و احساس تنهایی در دانش‌آموزان

ترتیب دهند و همچنین، کلاسهای آموزش خانواده در جهت آگاهی دادن به والدین برگزار کنند تا با فراهم ساختن جوی توأم با پذیرش، محبت، اعتماد و امنیت و افزایش صمیمیت با دانش‌آموزان از احساس تنهایی آنها بکاهند و با دقت و نظارت بیشتر بر کیفیت و کمیت روابط میان-فردی آنها و کاهش اختلال ابعاد کارکردی خانواده مانند حل مسئله، نقشه‌ها و کنترل رفتار، سعی در کاهش اضطراب اجتماعی دانش‌آموزان داشته باشند.

- امانی، رزیتا. (۱۳۹۴). نقش کارکرد خانواده در اضطراب و افسردگی نوجوانان. *روانشناسی بالینی و شخصیت*، ۱۳ (۲)، ۷۷-۸۴.
Doi: 10.22070/13.2.77
- بدری گرگری، رحیم و رضاخواه مهربانی، منیره. (۱۳۹۸). رابطه عملکرد خانواده و سبک دلبستگی با احساس تنهایی دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه اول شهرستان سراب. *اولین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های نوین در روان‌شناسی، مشاوره و علوم رفتاری، تهران*.
- پاک‌خصال، اعظم؛ سیفاللهی، سیف‌الله و میرزایی، خلیل. (۱۳۹۹). بررسی رابطه احساس تنهایی، حمایت ادراک‌شده و رضایت زناشویی با استفاده از شبکه‌های مجازی در بین زوجین تهرانی. *مطالعات راهبردی زنان*، ۲۲ (۸۷)، ۱۵۱-۱۷۳.
Doi: 10.22095/jwss.2020.199937.2102
- ترابیان، لیلا؛ عامری، فریده؛ خسروی، زهره و بنی‌جمالی، شکوه سادات. (۱۳۹۹). بررسی نقش و کارکرد خانواده در اعتیاد نوجوانان به شبکه‌های اجتماعی: یک مطالعه کیفی. *فصلنامه خانواده و پژوهش*، ۱۷ (۲)، ۱۷۱-۱۸۹.
dor: 20.1001.1.26766728.1399.17.2.8.2
- داورپناه، فروزنده. (۱۳۷۲). *هنجاریابی نسخه تجدیدنظرشده مقیاس احساس تنهایی UCL برای دختران ۱۲ تا ۱۸ سال در تهران*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی.
- درتاج، فریبا؛ رجبیان‌دهریزه، مریم؛ فتح‌اللهی، فیروزه و درتاج، فتنه. (۱۳۹۷). رابطه میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی با احساس تنهایی و خیانت زناشویی در دانشجویان. *روان‌شناسی تربیتی (روانشناسی و علوم تربیتی)*، ۱۴ (۴۷)، ۱۱۹-۱۴۰.
<https://doi.org/10.22054/jep.2018.32466.2262>
- زارعی، سلمان و فولادوند، خدیجه. (۱۴۰۰). رابطه بین کارکرد خانواده و اعتیاد به تلفن هوشمند در نوجوانان در زمان همه‌گیری ویروس کرونا؛ نقش واسطه‌ای عزت نفس و احساس تنهایی: یک مطالعه توصیفی. *مجله دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان*، ۲۰ (۱۱)، ۱۱۷۹-۱۱۹۴.
Doi: 10.52547/jrums.20.11.1179
- سقزی، ایوب؛ یزدانی اسفیدواجانی، حمیده؛ فضلعلی، ندا و گل‌محمدیان، محسن. (۱۴۰۰). نقش واسطه‌ای عملکرد خانواده در رابطه تاب‌آوری با احساس حقارت. *مجله روانشناسی*، ۲۵ (۲)، ۲۹۰-۳۰۸.
Dor: 20.1001.1.18808436.1400.25.2.7.9
- سلیمی بختانی، حسین. (۱۳۹۴). بررسی نقش پیش‌بینی‌کنندگی مؤلفه‌های ساختار خانواده ایرانی بر احساس تنهایی نوجوانان. *پژوهش‌های مشاوره*، ۱۴ (۵۴)، ۹۶-۷۹.
- صغری‌نیا، مجید و شاهنده، مریم. (۱۳۹۳). پایایی و روایی پرسشنامه ترس مرضی اجتماعی در دانشجویان دانشگاه‌های اهواز. *مجله روان‌پزشکی و روان‌شناسی بالینی ایران*، ۲۰ (۲)، ۱۷۰-۱۷۸.
- عائلی، آرزو و تاجیک اسماعیلی، سمیه. (۱۴۰۱). نقش احساس تنهایی در گرایش به استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در میان دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهر تهران. *فصلنامه خانواده و پژوهش*، ۱۹ (۱)، ۹۳-۱۱۰.
Dor: 20.1001.1.26766728.1401.19.1.6.2
- کانی‌سانانی، ثنویین؛ حسینیان، سیمین و سهیلی، فریبا. (۱۳۹۶). الگوهای ارتباطی خانواده و احساس تنهایی در دختران نوجوان. *دومین کنفرانس بین‌المللی نقش زن در سلامت خانواده و جامعه، تهران، دانشگاه الزهراء*.
- کشاورز افشار، حسین؛ صفاری‌فرد، راضیه و نوایی، گلاره. (۱۴۰۱). راهبرد درمان راه‌حل‌مدار بر اضطراب اجتماعی نوجوانان. *فصلنامه روان‌شناسی مدرسه و آموزشگاه*، ۱۱ (۱)، ۸۰-۹۱.
Doi: 10.22098/jsp2022.1509
- کهرآزی، فرهاد. (۱۳۹۶). رابطه میزان عملکرد خانواده با میزان خودنظم‌دهی تحصیلی و خودبازداری در میان دانش‌آموزان دبیرستانی. *رویش روان‌شناسی*، ۶ (۲)، ۱۲۱-۱۴۸.
Dor: 20.1001.1.2383353.1396.6.2.4.8
- محمدی مصیری، فرهاد و مرادی، خدیجه. (۱۳۹۷). بررسی کارکرد خانواده و اختلال اضطراب اجتماعی: نقش میانجی‌های باورهای ناکارآمد و مهارت‌های اجتماعی. *دوفصلنامه مشاوره کاربردی، دانشگاه شهید چمران اهواز*، ۸ (۱)، ۹۷-۱۱۴.
Doi: 10.22055/jac.2018.26675.1615

معدنی پور، کبری؛ حق‌رنجبر، فرخ؛ کاکاوند، علیرضا و ثنایی‌ذاکر، باقر. (۱۳۹۰). رابطه سبک دلبستگی با خوش‌بینی و احساس تنهایی در دانش‌آموزان ۹-۱۲ سال شهر کرج. *سلامت و روان‌شناسی*، ۱ (۱)، ۹۳-۱۱۰.

نجاریان، فرزانه. (۱۳۷۴). *عوامل مؤثر در کارآیی خانواده: بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس سنجش خانواده (FAD)*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن.

نظری، فاطمه؛ کاکاوند، علیرضا و مشهدی‌فراهانی، ملکه. (۱۳۹۴). رابطه طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه با شیوه‌های فرزندپروری مادران و اختلال‌های بیرونی شده فرزندان. *فصلنامه روان‌شناسی کاربردی*، ۹ (۳)، ۱۱۵-۱۳۵.

Dor: 20.1001.1.20084331.1394.9.3.7.4

- Asher, S. R., Hymel, S., & Renshaw, P. D. (1984). Loneliness in children. *Child Development*, 55(4), 1456-1464. <https://doi.org/10.2307/1130015>
- Badcock, J. C., Shah, S., Mackinnon, A., Stain, H. J., Galletly, C., Jablensky, A., & Morgan, V. A. (2015). Loneliness in psychotic disorders and its association with cognitive function and symptom profile. *Schizophrenia Research*, 169(1-3), 268-273. <https://doi.org/10.1016/j.schres.2015.10.027>
- Boettcher, J., Magnusson, K., Marklund, A., Berglund, E., Blomdahl, R., Braun, U., ... Carlbring, P. (2018). Adding a smartphone app to internet-based self-help for social anxiety: A randomized controlled trial. *Computers in Human Behavior*, 87, 98-108. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2018.04.052>
- Brumariu, L. E., & Kerns, K. A. (2008). Mother-child attachment and social anxiety symptoms in middle childhood. *Journal of Applied Development Psychology*, 29(5), 393-402. doi: 10.1016/j.appdev.2008.06.002
- Buchholz, E. S. & Catton, R. (1999). Adolescents' perceptions of aloneness and loneliness. *Adolescence*, 34(133), 203-213.
- Connor, K. M., Davidson, J. R., Churchill, L. E., Sherwood, A., Foa, E., & Weisler, R. H. (2000). Psychometric properties of the Social Phobia Inventory (SPIN): New self-rating scale. *The British Journal of Psychiatry*, 176, 379-386. doi: 10.1192/bjp.176.4.379.
- Epstein, N. B., Baldwin, L. M., & Bishop, D. S. (1983). The McMaster family assessment device. *Journal of Marital and Family Therapy*, 9(2), 171-180. <https://doi.org/10.1111/j.1752-0606.1983.tb01497.x>
- Fromm-Reichmann, F. (1959). Loneliness. *Psychiatry*, 22(1), 1-15. Doi: 10.1080/00332747.1959.11023153
- Fung, K., Paterson, D., & Alden, L. E. (2017). Are social anxiety and loneliness best conceptualized as a unitary trait? *Journal of Social and Clinical Psychology*, 36(4), 335-345. <https://doi.org/10.1521/jscp.2017.36.4.335>
- Hasper, J. (2013). *Management of inferior feelings and addictive behaviors*. Available at: 2Twww.alfredadler.edu/.../Hasper, 20.
- Heiser, N. A., Turner, S. M., & Beidel, D. C. (2003). Shyness: Relationship to social phobia and other psychiatric disorders. *Journal of Behavior Research Therapy*, 41(2), 209-221. doi: 10.1016/s0005-7967(02)00003-7
- Henrich, L. M., & Gullone, E. (2006). The clinical significance of loneliness: A literature review. *Clinical Psychology Review*, 26(6), 695-718. doi: 10.1016/j.cpr.2006.04.002
- Holt-Lunstad, J., Smith, T. B., Baker, M., Harris, T. & Stephenson, D. (2015). Loneliness and social isolation as risk factors for mortality: A meta-analytic review. *Perspectives on Psychological Science*, 10(2), 227-237. doi: 10.1177/1745691614568352
- Jensen, S. (2018). *Social media usage: The impact on feelings of depression or loneliness*. Sociology Senior Seminar Papers. 12. https://creativematter.skidmore.edu/socio_stu_stu_schol/12

- Johnson, H. D., Lavoie, J. C., & Mahoney, M. (2001). Inter parental conflict and family cohesion: Predictors of loneliness, social anxiety and social avoidance in the late adolescence. *Journal of Adolescent Research*, 16(3), 304-318. <https://doi.org/10.1177/0743558401163004>
- Keles, B., McCrae, N., & Grealish, A. (2020). A systematic review: The influence of social media on depression, anxiety and psychological distress in adolescents. *International Journal of Adolescence and Youth*, 25(1), 79-93. <https://doi.org/10.1080/02673843.2019.1590851>
- Keitner, G. I., & Miller, I. W. (1990). Family functioning and major depression: An overview. *American Journal of Psychiatry*, 147(9), 1128-1137. doi: 10.1176/ajp.147.9.1128
- Lian, S., Sun, X. J., Niu, G. F., Yang, X. J., Zhou, Z. K., & Yang, C. (2021). Mobile phone addiction and psychological distress among Chinese adolescents: The mediating role of rumination and moderating role of the capacity to be alone. *Journal of Affective Disorders*, 279, 701-710. doi: 10.1016/j.jad.2020.10.005
- Lim, M. H., Rodebaugh, T. L., Zychur, M. J., & Gleeson, J. F. M. (2016). Loneliness over time: The crucial role of social anxiety. *Journal of Abnormal Psychology*, 125(5), 620-630. doi: 10.1037/abn0000162
- Martínez, M. C., Cedillo, I. G., & Aranda, B. D. E. (2016). Adherence to nutritional therapy: Intervention based on motivational interviewing and brief solution-focused therapy. *Revista Mexicana de Trastornos Alimentarios*, 7(1), 32-39. <http://dx.doi.org/10.1016/j.rmta.2016.02.002>
- Meltzer, H., Bebbington, P., Dennis, M. S., Jenkins, R., McManus, S., & Brugha, T. S. (2013). Feelings of loneliness among adults with mental disorder. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 48(1), 5-13. doi: 10.1007/s00127-012-0515-8
- Nersesian, P. V., Han, H. R., Yenokyan, G., Blumenthal, R. S., Nolana, M. T., Hladeka, M. D., & Szanton, S. L. (2018). Loneliness in middle age and biomarkers of systemic inflammation: Findings from Midlife in the United States. *Social Science & Medicine*, 209, 174-181. doi: 10.1016/j.socscimed.2018.09.011
- O'Day, E. B., Morrison, A. S., Goldin, P. R., Gross, J. J., & Heimberg, R. G. (2019). Social anxiety, loneliness, and the moderating role of emotion regulation. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 38(9), 751-773. DOI:10.1521/jsep.2019.38.9.751
- Peplau, L. A., & Perlman, D. (1982). Perspective on loneliness. In L. Peplau, & D. Perlman (Eds.), *Loneliness: A sourcebook of current theory, research and therapy* (pp. 1-18). New York: John Wiley & Sons.
- Pugh, S. (2017). *Investigating the relationship between smartphone addiction, social anxiety, self-esteem, age & gender*. BA Hons in Psychology Thesis, Dublin Business School.
- Qualter, P., Vanhalst, J., Harris, R., Van Roekel, E., Lodder, G., Bangee, M., ... Verhagen, M. (2015). Loneliness across the life span. *Perspectives on Psychological Science*, 10(2), 250-264. doi: 10.1177/1745691615568999
- Rawat, C., & Gulati, R. (2019). Influence of home environment and peers influence on emotional maturity of adolescents. *Integrated Journal of Social Sciences*, 6(1), 15-18.
- Rönkä, A. R., Taanila, A., Rautio, A., & Sunnari, V. (2018). Multidimensional and fluctuating experiences of loneliness from childhood to young adulthood in Northern Finland. *Advances in Life Course Research*, 35, 87-102. <https://doi.org/10.1016/j.alcr.2018.01.003>
- So, C., & Fiori, K. (2022). Attachment anxiety and loneliness during the first-year of college: Self-esteem and social support as mediators. *Personality and Individual Differences*, 187, 111405. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2021.111405>
- Sullivan, H. S. (1953). *The interpersonal theory of psychiatry*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315014029>
- Tamplin, A., & Gooyer, I. M. (2001). Family functioning in adolescents at high and low risk for major

depressive disorder. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 10, 170-179.

Doi: 10.1007/s007870170023

- Uzunhisarlıkcıoğlu, E., Akgül, H., Kavuncuoğlu, E. (2020). Estimation of emotional and social loneliness in elders with the developed artificial neural networks and multiple linear regression models. *Mugla Journal of Science and Technology*, 6(1), 50-62. DOI:10.22531/muglajsci.597462
- Velders, F. P., Dieleman, G., Henrichs, J., Jaddoe, V. W., Hofman, A., Verhulst, F. C., ... Tiemeier, H. (2011). Prenatal and postnatal psychological symptoms of parents and family functioning: The impact on child emotional and behavioural problems. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 20(7), 341-350. doi: 10.1007/s00787-011-0178-0
- Weiss, R. S. (1973). *Loneliness: The experience of emotional and social isolation*. The MIT Press.
- Yun, P., Xiaohong, H., Zhongping, Y., & Zhujun, Z. (2021). Family function, loneliness, emotion regulation and hope in secondary vocational school students: A moderated mediation model. *Frontiers in Public Health*, 9, 722276. Doi: 10.3389/fpubh.2021.722276
- Zhou, G., Wang, Y., & Yu, X. (2018). Direct and indirect effects of family functioning on loneliness of elderly Chinese individuals. *Current Psychology: A Journal for Diverse Perspectives on Diverse Psychological Issues*, 37(1), 295-301. <https://doi.org/10.1007/s12144-016-9512-5>

The Mediating Role of Social Anxiety in the Relationship between Family Functioning and Students' Loneliness

■ F. Salari¹ ■ L. Hosseini Tabaghdehi, Ph.D.^{2*}

Abstract

The present study sought to examine the mediating role of social anxiety in the relationship between family functioning and loneliness among senior high school girls in Babolsar. The research was applied in nature and employed a descriptive-correlational method using structural equation modeling. The statistical population was comprised of all senior high school girls with an average age of 16 in public schools in Babolsar during the 2019-2020 academic year. A total of 252 students were selected through two-stage cluster random sampling based on Krejcie and Morgan's table. They completed the Family Assessment Device Questionnaire (Epstein et al., 1983), the Social Anxiety Scale (Connor et al., 2000), and the Loneliness Scale (Asher et al., 1984). Data analysis was conducted using structural equation modeling with SPSS26 and SmartPLS2 software. The findings indicated that the proposed model had a good fit and that family dysfunction had a direct effect on social anxiety and loneliness. Additionally, social anxiety had a direct effect on loneliness. Moreover, family functioning influenced loneliness through the mediation of social anxiety. According to the results, family dysfunction leads to increased social anxiety and loneliness. Therefore, it is essential for specialists to pay attention to predictive variables and their impact on family relationships.

Keywords: family functions, social anxiety, loneliness, students

Date received: Jan. 14, 2022

Date accepted: July 17, 2022

1. Doctoral Student in Counselling, Department of Counselling, Bojnord Branch, Islamic Azad University, Bojnord, Iran.
2. Assistant Professor, Department of Educational Administration, Ramsar Branch, Islamic Azad University, Ramsar, Iran (Corresponding Author).

E-mail: lhtabaghdehi@iau.ac.ir